



DAUGAVPILS  
CIETOKSNIS



# JALUTUSKÄIK DAUGAVPILSI KINDLUSES

Turisti teejuht



Tere tulemast! ..... 3

Kaart ..... 4

Lühike kindluse ajalugu ..... 6

Kindluses viibimise reeglid ..... 7

Kohvikud ja kauplused ..... 8

Kultuuri- ja infokeskus ..... 9

Mark Rothko kunstikeskus ..... 10

Teised teenused ..... 11

Sillapea ..... 12

Peavall ..... 13

Väliskindlustused ..... 14

Kindluse katedraal ..... 15

Nikolai värav ..... 16

Mihhaili värav ..... 18

Aleksandri värav ja Konstantini värav ..... 19

Komandandimaja ..... 20

Ohvitseride majad ..... 21

Sõdurite kasarmud ..... 22

Sõjaväehospital ..... 23

Inseneriarsenal ..... 24

Laod ..... 25

Kindluse aed ..... 26

Mälestusmärgid ..... 27

Kindluse suurtükid ..... 28

Nõukogude pärand ..... 29

Kontaktinfo ..... 30


Info projekti kohta ..... 31





**Daugavpils (linnus Väina jõe ääres)**  
kindlus asub Läti Vabariigi suuruselt teise linna südames – vaid kaks kilomeetrit praegusest keskusest. Veel 18. sajandil asus seal, kus praegu on muljetavaldav maadligi hoidev kindlusehitiste kompleks – maailma üks viimaseid bastionaalkindlustusi – väike Väinalinn. Seda eestikeelset linnanime kasutatakse küll harva, kuid see annab edasi linna ja kindluse olemuse – ümbruskonna üle valitseb Väina jõgi. Jõe lätikeelne nimi on Daugava, mida kasutatakse ka eesti keeles. Jõgi saab alguse Venemaalt, kus kasutatakse nime Lääne-Dvina (vene Zapadnaja Dvina). Jõgi voolab ka Valgevenes, kus ta on Džvina, nii nagu ka poola keeles. Jõe ajalooline nimi saksa keeles on Düna. Keskajal paiknes ülesvoolu Saksa Ordu linnus, mille saksakeelne nimi oli Dünaburg (tõlkes samuti Väina linnus). Poola ajal, 1582. aastal, sai praegusel kohal olnud, aga vana linnuse järgi nime saanud asula (poola keeles Dyneburg) linnaõiguse. Vene keeles oli aastatel 1893-1920 linna ametlik nimi Dvinsk, aastast 1920 on läti keeles linna ametlik nimi Daugavpils (kohalikus latgali murdes Daugpiļs). Teejuhis kasutamegi edaspidi linna praegust lätikeelset nime. Daugavpils kindlus kujunes ideaalseks kaitstud linnaks, praeguseks on kindlusest saanud linn linnas – kümne laia tänava, 80 ehitise, haljasala ja platsiga. Väina jõe mõlemal kaldal asuva kindluse kogupind on rohkem kui 2 ruutkilomeetrit. Kindluse alal on 18 kortermajas on ametlikult registreeritud 1200 elanikku. Daugavpils kindlus on riiklik


arhitektuuri- ja linnaehitusmälestis. Selle territooriumil asub veel 35 erinevat kultuurimälestist. Täna on kindlus dunaamiliselt arenenud regiooni suurimaks kultuuri-, turismi- ja ettevõtluskeskuseks. Kutsume teid jalutuskäigule ja soovime loomingulise õhkkonna nautimist Daugavpils kindluses!

**Kuidas tulla?**  
Kesklinnast Daugavpils kindlusse saab:


 jalgsi mööda kaitsetammi (Daugavas iela) Dubrovina pargist või mööda Üksuse tänavat (Vienības iela) ja Kindluse tänavat (Cietokšņa iela) ~25 minutit

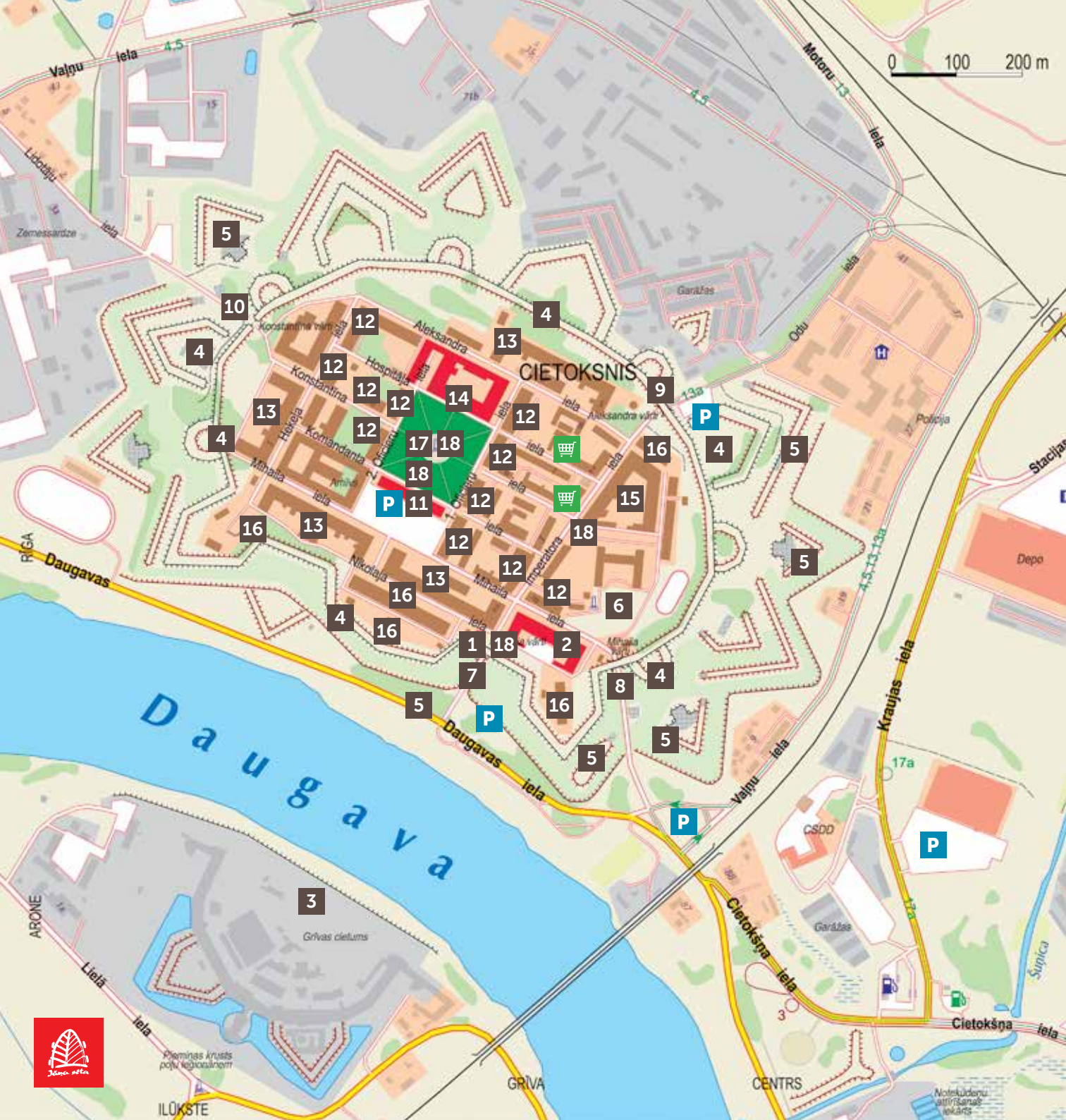
 jalgrattaga mööda kaitsetammi (Daugavas iela) Dubrovina pargist või mööda Vienības ja Cietokšņa tänavat ~15 minutit

 3. liini kaasaegse loodussõbraliku või vanaaegse retrotrammiga (lõpp-peatus „Cietokšnis“), jalgsi minna veel 200 meetrit ~15 minutit

 mikrobussiga nr 13A väljub Lāčplēšes (Lāčplēša iela) ja Michoels (Mihoelsa iela) tänava nurgalt – lõpp-peatus „Marka Rotko mākslas centrs“ ~10 minutit

bussiga nr 4 ja nr 13 Lāčplēšes (Lāčplēša) ja Puistee (Alejas iela) nurgalt – peatuseni „Cietokšnis“ ~7 minutit

 autoga, sõites risti üle maantee P67 ja Valli tänava (Valņu iela), nii et jõuaks Mihhaili (Mihaila) tänavale. Koordinaadid: N 55.883832; O 26.497497 ~6 minutit





# LÜHIKE KINDLUSE AJALUGU

- 1810 Vene keiser Aleksander I kinnitas plaani Daugavpils kindluse ehitamisest insener-polkovnik Johann Haeckeli projekti järgi
- 1812 Napoléoni armee marssal Nicolas Oudinot asus korduvalt rünnakule, kuid kõik tema katsed vallutada kindlust ebaõnnestusid. Kindluse komandant kindralmajor Gavril Ulanovi juhtimisel tõrjuti kangelaslikult kõik rünnakud
- 1831 kindluse garnison osales Poola ülestõus
- 1833 toimus kindluse lipu ja standarti pühitsemise tseremoonia keiser Nikolai I osavõtul
- 1863 kindluse garnison osales Poola ülestõusu mahasurumises
- 1863 valmisid „Varssavi kindlustused“ silla ja Peterburi–Varssavi raudteelõigu kaitseks
- 1878 valmis lõplikult kindluse ehituslik osa
- 1897 kindluse staatust alandati, nimetades selle ümber kindlustatud magasiniks
- 1914–1917 kindlus oli Esimese maailmasõja tõttu sõjaseisukorras. 1917. aasta lõpul paigutati siia Vene keiserliku 5. armee staap
- 1917–1920 kindluses asusid lühiajaliselt Punakaart, Saksa ja Poola sõjavägi
- 1920–1940 1920–1940 – kindluses olid Läti sõjaväe 4. Zemgale diviisi kolm jalaväerügementi ja suurtükiväeüksus

- 1941–1944 Saksa okupatsioonivõimud seadsid kindluse territooriumil sisse juudi geto ja Nõukogude sõjavangide laagri „STALAG – 340“
- 1947–1993 kindluses oli Daugavpils lennuväeinseneride kool
- 2011 rekonstrueerimise järel alustas veetornis tööd kultuuri- ja infokeskus
- 2013 rekonstrueeritud Suurtükiväearsenalis avati Mark Rothko kunstikeskus
- 2013 politsei Latgale regioonivalitsus kolis Komandandimaja ja ohvitseride maja ruumidesse
- 2013 lõpetati Nikolai värava restaureerimine ja Nikolai tänava osa hoonestuse taastamine
- 2014 restaureeriti 1. Kaldalünett koos vahtkonnahoonega
- ma külastasin Daugavpils kindlust



# KINDLUSES VIIBIMISE REEGLID

- Austatud elanikud ja külalised!
- Daugavpils kindluse territoorium on erilise kaitse all. Palume hoolitseda siinse kultuuripärandi eest.
- Daugavpils kindlus on ka linna elamurajoon, seepärast palume elanikke häirida võimalikult vähe. Vastavalt Läti Vabariigi kultuurimälestiste kaitse seaduse ja Daugavpils linnavalitsuse kultuuripärandi ja kultuurimälestiste kaitse nõuetele tuleb Daugavpils kindluse territooriumil viibides pidada silmas:
- Lubatud:
- vaadelda, pildistada ja filmida kõiki vaba ligipääsuga kindlustusi ja muid ehitisi;
  - jalutada kaitsevallil (jälgedes enda turvalisust ja pöörata erilist tähelepanu lastele) ja kõikidel kindluse tänavatel ja hoovides (kus liikumine ei ole piiratud);
  - sõita jalgrattaga spetsiaalsetel jalgrattateedel ja kasutada rattaparklaid;
  - kasutada liiklusvahendeid selleks ettenähtud kohtades;
  - jalutada koduloomi ainult rihma otsas, suukorviga (kui vajalik) ja kandes kaasas ekskrementide korjamise vahendeid;
  - süüdata lõket ja kasutada grillivahendeid ainult selleks ettenähtud kohtades;
  - kasutada ainult avalikke käimlaid.
- Keelatud:
- ilma eelneva kooskõlastuseta kindluse territooriumilt välja viia mingeid ajaloolisi või teisi väärtusi (hoonete ja kindlustuste elemente – telliseid, kive, tänavasillutist, puit- ja metallelemente ja konstruktsioone, insenerikommunikatsioone jm);
  - lõhkuda ja hävitada hooneid ja kindlustusi, haljasalasid, mälestisi, dekoratiivseid ja informaatilisi objekte;
  - ilma loata viia läbi kaevetöid ja kasutada metallidetektorit;
  - häirida kindluse territooriumil olevaid loomi;
- häirida kindlustustes ja hoonetes elutsevaid nahkhiiri;
  - sõita jalgrattaga kaitsevallil harjal
  - (võib kukkuda 11 meetri kõrguselt!);
  - kõndida kaitsevallil pimedal ajal ja
  - halva ilmaga (tugev tuul, vihm, lumi, udu), sest võib libiseda ja kukkuda kraavi;
  - häirida kindluse teisi külastajaid või elanikke;
  - ilma loata korraldada massikogunemisi või –üritusi;
  - visata maha prügi; reostada valli, kasematte ja teisi kindlustusi ning vallikraavi.
- Hoiatame, et vastavalt Läti Vabariigi seadustele on nende reeglite eiramise eest nähtud ette haldus- või kriminaalvastutus!
- 
- 6
- 7

## KOHVIKUD JA KAUPLUSED

### Kohvik „Arsenāls”

Mark Rothko kunstikeskuse hoone esimesel korrusel asub kodune kohvik. Interjööris on rangelt hoitud endise Suurtükiväearsenali stiili ja täiendatud seda tänapäevaste kunstitöödega. Kohvikus pakutakse laialdast valikut Euroopa köögist ning toitvaid komplekslõunaid sobivate hindadega.

Soojal ajal paistab kohviku terrassilt eriti muljetavaldav vaade ümbritsevale kindlustuse territooriumile. Kohvik „Arsenāls” on linlaste hulgas hinnatud pulmade, juubelite ja lõpupidude tähistamise koht. Suveperioodil on soovitatav varakult uurida vabade kohtade reserveerimise võimalusi. Kohvikus saab maksta kaardiga.

Mihaila iela 3. +371 27757872  
[www.arsenalcafe.net](http://www.arsenalcafe.net);  
[cafearsenals@gmail.com](mailto:cafearsenals@gmail.com)  
Avatud: 10.00 – 22.00 (iga päev)

### Toidukauplused

Keisri (Imperatora) ja Konstantini tänava nurgalt võib leida poekese, mis pakub nii toidukaupu kui ka põhilisi majapidamistarbeid. Hommikuti võib siit hankida värskest küpsetatud leiba ja magusaid kondiitritooteid. Kaupluses saab maksta kaardiga.

Imperatora/ Konstantina iela  
Avatud: 8.00 – 22.00 (iga päev)

Kaupluses Hospitali tänav 4 pakutakse kõrvuti peamiste toiduainetega ka laia joogivalikut. Kaupluses saab maksta kaardiga.

Hospitala iela 4  
Avatud: 8.00 – 22.00 (iga päev)



## DAUGAVPILSI KINDLUSE KULTUURI- JA INFOKESKUS

Pärast rekonstrueerimist 2011. aastal seati endise veetorni hoones sisse Daugavpils kindluse kultuuri- ja infokeskus. Hoones, mis ehitati aastatel 1865-1866, asus kunagi kogu kindluse veevarustussüsteemi süda. 3000 ämbrit mahutav reservuaar põõningul täideti aurumasina abil Väina kaldal asuvast kolmest kaevust. Veereservuaar on säilinud väga heas seisukorras ja on tänapäevani selle hoone pärandi osa.

Keskuses saab infot kindluse ajaloost, värskestest sündmustest ja arenguplaanidest. Samuti võib siin vaadata väikest ekspositsiooni, kus on väljas ajaloolised joonistused, fotod, sõjameeste vormirõivad ja leiud, mis on viimase aasta jooksul tulnud kindluses tehtud tööde käigus välja.

Hoones asub samuti kindluse haldaja – tänapäevase “tsiviilkomandandi” töökabinet.

Sissepääs tasuta  
Nikolaja iela 5. +371 654 24 043  
[artjoms.mahlins@daugavpils.lv](mailto:artjoms.mahlins@daugavpils.lv)  
Ekskursioonide tellimine kindluses:

+371 654 22 818



# DAUGAVPILSI MARK ROTHKO KUNSTIKESKUS

Mark Rothko kunstikeskusele on koht leitud Suurtükiväearsenali hoones (1830-1833). See on paik, kus minevik on saanud uue hingamise ja astub ajaga ühte sammu, luues unikaalse pinna loovuse mitmesugustele väljendustele.

Kunagi hoiti siin suurtükke, laskemoonakaste ja laenguid, mõõku ja püsse, sõjaväe lippe ja trumme. Hoone on riiklik arhitektuurimälestis.

Kunstikeskuses saab tutvuda üle maailma tuntud Daugavpilsis sündinud kunstniku Mark Rothko maalide originaalidega, ja ka vaadata temale pühendatud ekspositsiooni. Mark Rothko (lätipäraselt Marks Rotko) sündis 25. septembril 1903 (sünninimega Marcus Rothkowitz; lätipäraselt Markus Rotkovičs). 1913. aastal emigreerus tema perekond Ameerika Ühendriikidesse. Ta on üks 20. sajandi teise poole silmapaistvamaid kunstnikke ja abstraktsele ekspressionismile alusepanijaid.

Kunstikeskuses saab külastada ka kuulsate Latgale, Läti ja välismaa kunstnike vahelduvaid isiku- ja

ühisnäitusi. Näitusesaali kogupindala on 2000 m<sup>2</sup>. Näitustega võib tutvuda iseseisvalt või ka giidi juhatusel. Ekskursioon mõõda kunstikeskuse kõiki näitusi kestab poolteist tundi, ekskursioon mõõda A-sektorit (Rothko elulugu ja looming) – 45 min. Kunstikeskusest võib tellida ka ekskursiooni kindlusele.

Ekskursiooni reserveerimine telefonil: +371 654 30279, +371 65430273, +371 20364226  
Mark Rothko kunstikeskus on avatud:  
Esmaspäev – puhkepäev;  
Teisipäev ja pühapäev – 11:00 - 17:00;  
Kolmapäev, neljapäev, reede ja laupäev – 11:00 - 19:00.

Mihaila iela 3. +371 654 30 253  
[www.rotkocentrs.lv](http://www.rotkocentrs.lv), [rotkocentrs@daugavpils.lv](mailto:rotkocentrs@daugavpils.lv)



# TEISED TEENUSED

## Residentsid

Suurtükiväearsenali vasakus tiivas asuvad kodused numbritoad (10 tuba 14 kohaga), kus saavad ulualust loomeinimesed. Residentsis on ühiskööök, kus elanikud võivad ise endale valmistada sööki, ning riiete pesuks automaatpesumasin. Siin on loodud soodsad tingimused eluks eraldatuses ja loovtööks – kunstnike töötoad. Siin saavad end regulaarselt sisse loomeresidentsist osavõtjad.

Mihaila iela 3. +371 654 30 278  
[www.rotkocentrs.lv](http://www.rotkocentrs.lv); [rotkocentrs@daugavpils.lv](mailto:rotkocentrs@daugavpils.lv)



## Konverentsisaalid

Suurtükiväearsenali paremas tiivas asuvad 100 inimest mahutav konverentsisaal ning kaks ruumi seminaride ja asjalike kohtumiste korraldamiseks (kummaski 25 kohta). Siin on olemas kogu vajalik sisseseade erinevate ürituste korraldamiseks. Siinsamas on käepärast kohvipausiruum, garderoob ja mugav autoparkla. Konverentsisaalil on eraldi sissepääs.

Mihaila iela 3. +371 654 30 279  
[www.rotkocentrs.lv](http://www.rotkocentrs.lv); [rotkocentrs@daugavpils.lv](mailto:rotkocentrs@daugavpils.lv)





## SILLAPEA

Sillapea (prantsuse keeles *tête-de-pont*) – see on kaitsepositsioon, mille eesmärk on katta silla ülekäiku. Daugavpilsi uue kindluse ehitus algas 1810. aastal ümbruskonna nivelleerimise ja mõõtmisega Väina (Daugava) jõe mõlemal kaldal. Kui 1812. aastal lähenes kindlusele Prantsuse sõjavägi, oli paremal kaldal alles alustatud vallikraavi kaevamist ja valli kuhjamist jõe äärde. Jõe vasakul kaldal oli vallikraav juba kaevatud ja kraavi taga olid püstitatud lünetid. Just kindluse see osa tagas peamise kaitsejõu.

Vene-Prantsuse sõja lõppedes hakati 1814. aastal sillapead ehitama uuesti. Kindluse ja sillapea vahele jõe paigaldati väljatõmmatav ujuvsild, mis talveks võeti üldse lahti ja hoiti spetsiaalses sadamas. 1837. aastal ehitati sillapeal välja hoburauakujuline kahekorruseline 550 m pikkune kivist kaitsekasarm 142 kasemadiga. Nendes olid relva-elu- ja laoruumid, hiljem ehitati kasarmu siseruumid vastavalt garnisoni vajadustele ümber – siin asusid erinevad töökojad, toad

peredega sõduritele jms. 1941-1942. aastal tegid Saksa okupatsioonivõimud sillapeale geto, kuhu aeti kokku Daugavpilsi, aga ka ümbritsevate Lāti, Leedu ja Valgevene alade juudid. Peaaegu kõik geto asukad lasti maha Mežciemi metsades jõe paremal kaldal kindluse taga.

1961. aastal kohandati sillapea hooned vanglaks, mis tegutseb seal tänaseni.

Sillapead saab jälgida peavallilt 7. ja 1. bastioni vahelt või jõe paremalt kaldalt.

3



## PEAVALL

Väina jõe paremal kaldal on koha leidnud kindluse peamine osa – peafort. Fordi kaitse tagas peavall, mis kõrgub üle teiste kindlustuste – selle pikkus on 3 km, kõrgus 10-12 meetrit, paksus 20-25 meetrit. Peavall rüütati aastatel 1819-1827 „kivirüüsse” – see vooderdati graniitplokkidest eskarpmüüri. Vall ümbritseb murtud joonena fordí sisehoonestust.

Ümber fordí loodi keeruline kaitseüsteem kaheksa bastioni (avatud tagaküljega lahtine viisnurkne kindlustus) ja kahe kilomeetri pikkuse glassiiga (kindlustise välimine osa, madal vall). Bastioneid ehitati mitme süsteemi järgi. Valli välisküljel on kuus hulknurkset kindlustust, mille sees on kasematid. Kohaliku tava järgi

kutsutakse neid kurtiinilünnettideks. Kurtiinilünnettide ja raveliinide juurde vallikraavis saab läbi kindlustatud käikude (poternide) vallis. Daugavpilsi kindluses on 17 poterni. Need on mõlemalt poolt suletud puitväravaga. Poternid, mis viivad viide eraldiseisvasse kindlustusse, on kindlustatud veel ülestõstetava puusillaga.

Vaadake üle 7. ja 8. bastioni kasematid – kindlustatud ruumid valli sees ja ronige valli harjale, et heita pilk väliskindlustustele ja ümbrusele.

4



# VÄLISKINDLUSTUSED

Kindluse peavall oli vallikraaviga eraldatud väliskindlustustest, et vaenlane ei saaks sellele vabalt läheneda. Rünnaku korral sai vallikraavi täita veega.

Vallikraavis on kuus raveliini (vallikraavis olev eraldi kindlustus), mille põhiosa on väiksem kindlusehitis ja välisosa on eraldiseisev kolmnurkne vall.

Kindluse bastione katavad kontragardid (lisakaitsevallid), mida on tugevdatud kaponiiridega (laskevade kindlusehitised).



Kindluse esplanaadile, kaugemale väliskindlustustest, ehitati kolm reduuti, millest kaks on säilinud tänapäevani.

Väliskindlustuste vaatamiseks kasutage temaatilisi marsruute „Aizsarga taka“ (Kaitserada – mööda peavalli) ja „Izlūka taka“ (Luuraja rada – mööda kaitsekraavi). Jälgige suuniseid kaardilt, mille saab kindluse kultuuri- ja infokeskusest Nikolai tänav (Nikolaja iela) 5.



# KINDLUSE KATEDRAAL

Poola vojevood Aleksander Korwin Gosiewski püstitas 1626. aastal Daugavpilsis puukiriku, et pidulikult tähistada võitu rootslaste üle. Selle juurde asutati jesuiitide kolleegium. Uus kivist kirik ehitati vana kiriku kohale aastatel 1737-1746. Kes on projekti autor, pole täpselt teada. Mitu sajandit oli „jesuiitlik“ kirik linna peamine dominant – mölema torni kõrgus ulatus 60 meetrini.

Maikuus 1811 muudeti jesuiitide kirik õigeusklike jumalakojaks ning augustis kindluse katedraaliks. Kolleegiumi hooneid kasutati kasarmute ja toiduladudena. Umbes 1870. aastal ehitati hoone ümber ning muudeti oluliselt katust ja fassaadi.

1928-1940 tegutsesid kirikus Läti garnisoni kogudused. Inimesed

mäletavad, et tollal olid kirikus altarid nii luterlastele, katoliiklastele kui ka õigeusklikele.

1944. aastal hävines tornidega peafassaad suurtükites. 1950. aastatel varemed lammutati, kiriku kohale loodi haljasala. Jesuiitide kolleegiumi hoones tegutses aastatel 1948-2003 üldhariduskool.





# NIKOLAI VÄRAV

Daugavpilsli kindlusele ehitati neli värvat, millele anti nimed keiser Aleksander I ja tema vendade suurvürstide auks.

Nikolai värav asub sillapea vastas, sealtkaudu tuldi kindlusesse Euroopa poolt. Uusgooti stiilis värav ehitati aastatel 1824-1827. Kindluse ülejäänud värvatest erineb Nikolai värav (sai nime suurvürst Nikolai Pavlovitši ja järgmise keisri Nikolai I auks) selle poolest, et keskmise sissekäigu mõlemal pool on küljeruumid – neis asusid tsaariajal valvurid ja arestandid.

1920. aastatel lammutati vana puusild, mis viis üle 1. Kaldalüneti kuni väravani. Nõukogude ajal müüriti värav vallikraavi poolt kinni ja ruume kasutati köögivilja hoidmiseks.

Oktoobrist 2012 kuni detsembrini 2013 restaureeriti värav. Anastüloosi (ärakukkunud originaalosade tagasiistutamine) teel taastati värava välisfassaadi atika, ehitati uuesti katus, restaureeriti värava siseküljed ja –ruumid, tugevdati vundamenti ja maa-alust galeriid, mis juhib kindluse

vallikraavist ära vihma- ja põhjavee. Fassaadidel uuendati malmist kaunistusi: Aleksander I aegses stiilis Vene keiserlikku vappi, kaheteralisi tapreid ja värava originaalkirjaviisi nimesilti. Värava ruumidesse paigaldati tänapäevane valgustus, mis lubab neid nüüd kasutada näitusesaalidena. Ajalooliste jooniste järgi ehitati 55 meetri pikkune ja 8 meetri laiune puusild, mida mööda tänapäeval pääseb kindlusesse Väina tänava (Daugavas iela) poolt.

Oktoobris 2014 restaureeriti 1. Kaldalünett, mis kaitseb teed kuni Nikolai värava sillani, koos vahtkonnaruumide ja värvatega.



# NIKOLAI VÄRAV



# MIHHAILI VÄRAV

Mihhaili värav ehitati aastatel 1820-1821, eeskujuks võeti Preisimaa Koblenzi kindluse Franzi ford värava näidis. Massiivset graniidist välisfassaadi ehtis kuni viimase ajani kivist raiutud Vene keiserliku kahepealise kotka kujutis.

Pöörake tähelepanu kahele kaarjale nišile väravakäigus – just nagu Nikolai väravas, oli ka siin läbimurde puhul nähtud ette palkide abil täita kivide ja liivakottidega abikaitseseinad väravakäigus.

Mihhaili värava teel oli kolm ülestõstetavat puusilda – väravast



kuni 7. poolkontragardi kaarja väravani; kaarjast väravast kuni 6. raveliini parema esiküljeni ning edasi 6. raveliini vahtkonnahoone väravast kuni teeni, mis viib üle glassii ja esplanaadi tänapäevasesse kesklinna.

Just suurvürst Mihhaili – kogu impeeriumi suurtükiväe ülema, kelle auks ka see värav nimetati, – näpunäidete järgi paigutati 1850. aastal kõikide väravate fassaadidele sildid nende nimetustega.



8

# ALEKSANDRI VÄRAV JA KONSTANTINI VÄRAV

Ühte tüüpi Aleksandri ja Konstantini värav on ehitatud Vene sõjaministeeriumi arhitekti Alexander Stauberti projekti järgi aastatel 1820-1822. Nii nägid välja kõik kindluse väravad.

Ometi muudeti hiljem kahe ülejäänud väravakäigu väljanägemist. Aleksandri värav avanes Peterburi suunas, aga Konstantini värava kaudu sai välja sõita suvehospidali suunas ja jõuda vanale Riia teele.

Poola kuningriigi asevalitseja Konstantini auks nimetatud värav kahjuks lammutati 1962. aastal, sest lennuväekooli territooriumile oli vaja viia suuregabariidilisi asju.

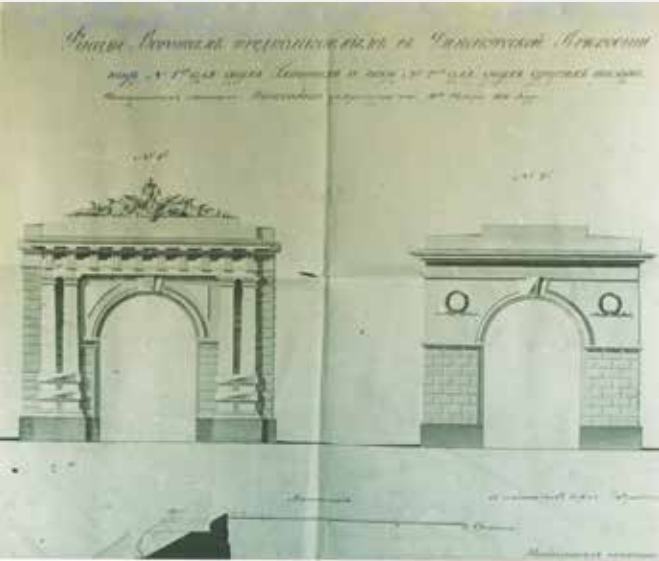
Aleksandri väravas on säilinud toed, mis täiendavalt kindlustasid suletud väravapooli seestpoolt.



10



9





## KOMANDANDIMAJA

1818. aastal valmis arhitekt Alexander Stauberti projekti järgi ehitatud komandandimaja. Komandandimajas asus kindluse komandant, aga ka võõrastemaja sissesõitnutele. Hoones tegutses ka telegraafijaam.

16. juulil (28. juuli ukj) 1826 suunati Senati dekreediga Viini maantee ümber – nüüd läks see läbi Daugavpils. Sellest alates hakkasid keiser ja tema perekonnaliikmed, suundudes Euroopasse ja naastes pealinna, sõitma läbi Daugavpils. Komandandimajas olid neile seatud sisse apartemendid, et puhata pärast väsitavat teekonda tollas.

Nõukogude ajal asus hoones lennuväekooli staap. Komandandimaja hoovil tekkis pärast paljude ehitiste lammutamist plats, mis hoonete rekonstrueerimise käigus muudeti autoparklaks.

Hoone on riiklik arhitektuurimälestis. Hoones on säilinud peasissepääsu trepi autentsed ehiselementidega metallastmed. Peasissepääsust mõlemale poole on paigutatud kaks 19. sajandi viimase veerandi malmist 112-mm läbimõõduga suurtükitoru. Restaureeritud Komandandimajas ja kõrvalolevas ohvitseride majas asub alates 2012. aastast politsei Latgale regioonivalitsus.

*Komandanta iela 7, Konstantīna iela 8*

11



## OHVITSERIDE MAJAD

Komandandimaja ja kindluseaia mõlemale küljele ehitati 1820-1830. aastatel majad ohvitseridele. Kindluses tegutses ka ohvitseride selts oma klubi ja raamatukoguga.

1. Ohvitseri tänaval (1. Oficieru iela) on säilinud ka kaks komandandi ja komissariaadi komisjoni ohvitseride maja, mis oma arhitektuuri poolest erinevad ülejäänud hoonetest.

1920-1940. aastatel asusid hoonetes Zemgale diviisi juhtkond ja

teenistused, samuti tegutsesid seal erinevad klubid.

Kui tahate kindlusega seestpoolt rohkem tutvuda, valige temaatiline marsruut „Komandanta celš” (“Komandandi tee”). Kaarte saab kindluse kultuuri- ja infokeskusest Nikolai tänav (Nikolaja iela) 5.

1. Oficieru iela 2  
1. Oficieru iela 8



12





## SÕDURITE KASARMUD

Kindluse värvate lähistele ehitati 1820-1850. aastatel sõdurite majutamiseks neli avarat kahekorruselist kivi kasarmut. Kolmel hoonel on soklikorrus, kus asusid köögid, pesu- ja pesupesemiseruumid. Kasarmute sisehoovides olid käimlad, majandusruumid ja kaevud.

1920-1940. aastatel elasid hoonetes Zemgale diviisi rügementide sõdurid.

Nõukogude aastatel ehitati hooned

lennuväekooli kursantide jaoks oluliselt ümber. Nikolai kasarmule Nikolai tänaval ehitati peale kolmas korrus, uus Nikolai kasarm Mihhaili tänaval tehti ümber kooli sööklaks. Praegu neid suuri hooned ei kasutata.

Nikolai kasarm  
*Nikolaja iela 2*

Uus Nikolai kasarm  
*Mihhaila iela 11*

13



## SÕJAVÄEHOSPITAL

Sõjaväehospitali hoone ehitati aastatel 1820-1827 arhitekt Alexander Stauberti projekti järgi. Algul oli hospital nähtud ette 500 haigele, kuid hiljem laiendati seda 900 voodikohani.

Iga võimu ajal oli hoones sõjaväehospital. See oli sisustatud moodsaima varustusega ning sealne personal paistis silma kõrge professionaalsusega. Siin asus ka apteek.

1921-1940 tegutses hoones Daugavpilsis sõjaväehaigla. 1941-1944 kasutas Saksa sõjavägi hoonet laatsaretina.

1944-1994 paiknes hoones Nõukogude sõjaväehospital. Pärast Vene sõjaväe väljaviimist kindlusest 1994. aastal likvideeriti hospital iseseisva sõjaväeüksusena. Hoone on riiklik arhitektuurimälestis. Siin on osaliselt säilinud omaaegne

ventilatsiooni- ja küttesüsteem, autentsed metallaknaraamid ja tiibuksed.

Valminud on hoone rekonstrueerimisprojekt. Kaasates erakapitali, on hoonet tulevikus võimalik kasutada mitmes funktsioonis.

Alates 2013. aastast toimub hospitali ruumides teatrfestival-workshop „TELPA“.

*Hospitāļa iela (Hospitali tänav) 6*



## INSENERIARSENAL

Inseneriarsenali muljetavaldav kahekordne hoone on püstitatud Aleksandri värava lähiste, tõenäoliselt aastatel 1840-1844. Hoone kolme kokkuühendatud korpuse ampiirstiilis välisfassaadi pikkus on 275 m. Hoone pindala on 7000 m<sup>2</sup>, sisehoov võtab enda alla 2000 m<sup>2</sup>. On säilinud aparellid (kaldteed), mis viivad hoovist hoone teisele korrusele.

Inseneriarsenalis valmistati ja remonditi relvastust ning kindlustustööde riistu ja seadmeid. Siin olid maalri-, puusepa, vankri-, treiali-, tislari- ja lukksepakojad, valukoda, joonestuskoda, mudelikoda jt töökojad.

Praegu on veel vähe teavet sellest,

kuidas kasutati hoonet aastatel 1918-1947.

Nõukogude ajal paigutati hoonesse lennuväekooli töökodasid ja garaaže. Alates 1993. aastast pole hoone enam kasutusel ja laguneb praegu. Arsenalihoone on riiklik arhitektuurimälestis. Tulevikus võiks siin asuda Daugavpilsi kindluse ajaloo muuseum.

*Imperatora iela 8*



15



## LAOD

Garnisoni vajadusteks ehitati kindlusesse suur hulk erinevaid ladusid. Kolme sillapea-poolsesse bastioni tehti püssirohukeldrid. Täna võib kahte neist näha 7. ja 8. bastionis. Püssirohukelder on ruum bastioni sisemuses ja seda ümbritseb kaitsegalerii (kaitseks tuleohu ja niiskuse vastu) – siin hoiti spetsiaalsetes tunnides püssirohtu. Algselt kattis püssirohukeldrit muldkatus.

8. bastioni hoovis asub pikk kindluse toidu-ait (ehitusaeg 1834-1837). Nõukogude aastatel oli see hoone erilise tähelepanu all, sest siin asus

relva- ja moonaladu. Fordi põhjanurgal 3. bastioni vastas (Aleksandri tänava alguses) asusid laod Birago pontoonidele. Sellised pontoonid leiutas Austria sõjaväeinsener Carlo Birago (1792-1845). Laohooned on osaliselt säilinud tänapäevani.

Toidu-ait  
*Nikolaja iela 9*

Pontooniladud  
*Aleksandru iela*



16



## KINDLUSE AED

Kindluse sõjalise tähtsuse kadumisel 19. sajandi teisel poolel rajati komandandimaja peafassaadi ette endisele kindluseplatsile aed. 1866. aastal püstitati aia keskele purskkaev, mis oli ühendatud veetorniga.

Tähistades 1912. aastal saja aasta möödumist Napoléoni üle saavutatud võidust, püstitati Daugavpilsis kindluse sõduritele ja ohvitseridele aia keskele omapärane mälestusmärk – purskkaev, mis koosneb kolmest suurekaliibrilise malmsuurtüki torust. Torude kohale paigutatud suurtükikuulil kõrgus väljasirutatud tiibadega kahepealise kotka skulptuur, mis läks kaotsi Esimese maailmasõja alguses.

Aias on säilinud Läti armee



10. Aizpute jalaväerügemendi langenud sõjameestele pühendatud ausamba (avatud 1924) postament. Pärast Teist maailmasõda ehitati ausammas ümber ja kasutati Stalini büsti postamendina.

Samuti on säilinud vana lehtla. Tänapäeval on kindluse aia varjulised alleed kindluse elanike ja külaliste armastatud puhkekoht. Talvel valatakse ümber purskkaevu linna suurim välisliuväli. Suvel toimuvad siin peod ja kontserdid.



17

## MÄLESTUSMÄRGID

1822. aasta mais inspekteeris keiser Aleksander I kutsel kindlust Gustav von Rauch (1774-1841), hilisem Preisi Kuningriigi kindral ja sõjaminister. Seda tähistati pidulikult ja paigaldati peavallile 2. bastioni kohale mälestuskivi, mis on säilinud tänapäevani.

1827-1831 vireles kindluse vangla müüride vahel kuulus dekabrist Wilhelm Küchelbecker (1797-1846), Aleksandr Puškini lütseumiaegne sõber. Pole kindlalt teada, kus täpselt hoiti Küchelbeckerit kindluses. Komandandimaja seinale paigaldati 1975. aastal Küchelbeckerile pühendatud mälestustahvel – seda võib näha parkla poolt.

Katedraali alal on säilinud kindluse komandandi kindralleitnant Georgi Pilenko (1817-1884) haud. Tema elutee lõppes 1884. aastal kindluses oma tööpostil.

1936. aastal avati 1. Ohvitseri tänava (1. Oficieru iela) maja nr 2 seinal mälestustahvel Läti sõjaväe ülemjuhataja Jānis Balodise (1881-1965) auks, kes aastatel 1902-1904

elas selles majas. Tahvel pole tänaseni säilinud.

1942. aastal vaevles sõjavangilaagris „STALAG-340“ kuulus tatari luuletaja Musa Džalil (Čälil) (1906-1944). 1975. aastal avati 7. poolkontragardi kaarvärava seinal tahvel Džalili mälestuseks, mis veel tänagi on inimestele oluline.

9. juunil 2013 avasid Läti ja Poola president Suurtükiväearsenali lähisel ausamba, mis on pühendatud krahv Leon Platerile (1836-1863) – 1863. aasta Poola ülestõusu kohapealsele juhile, keda hoiti kindluses juurdluse ajal.





## KINDLUSE SUURTÜKID

Ajaloo tunnistajatena on tänase päevani kindluse territooriumil säilinud suurekalibrilised suurtükid. Praegu asub siin üheksa vanaaegset suurtükki, viis neist on malmist, neli terasest.

Kõikidel suurtükkidel on toruõõnes vintsooned, mis lubavad suurendada laskekaugust ja parandada tabamuste täpsust. Need on valmistatud 19. sajandi teisel poolel Permi Kahuritehases ja Obuhhovi Terasevalutehases Peterburis.

Kaks suurtükki on paigutatud Komandandimaja Kindluseaia-poolse peasissekäigu ette. Päris aia keskel kaunistavad kolm suurtükki purskkaevu.

Terasest kindlusemortiir (kaliiber 205 mm, 1872. aasta mudel)

on paigaldatud Nikolai värava ja 7. bastioni vahelise kurtiini vallikäigule – kus asusid suurtükid siis, kui kindlus viidi sõjaseisukorda.

Veel üks terassuurtükk (kaliiber 107 mm, 1887. aasta mudel) algupärasel Venglovski lafetil on paigaldatud Keisri (Imperatora) ja Konstantini tänava ristile.

Kaks terasest suurtükitoru seisid Haeckeli tänav (Hekeļa iela) 3, kuid praegu on hoone omanik need viinud sisse.



18

## NÕUKOGUDE PÄRAND

1947-1993 oli kogu kindluse peafoordi territoorium Nõukogude sõjaväe valduses – siin asus lennuväeinseneride kool.

Valle, vallikaave ja siseala küll osaliselt hooldati, kuid paljud ajaloolised hooned ehitati kooli vajadusi arvestades oluliselt ümber. Peaaegu kõik vanad laod ja abihooned hoovides lammutati. Vanadele vundamentidele ehitati viis mitmekorruselist elumaja ja kaks õppekorpus.

Lennutrenažööri angaaris (Komandanta iela 8) oli kõige ebatavalisem eksponaat MiG-25P lennuk, mis viidi 1976. aastal NSVList Jaapanisse. Kooli asutamise 25. aastapäeva auks paigaldati 1973. aastal katedraali vundamendi juurde künkale lennuk MiG-19S pardanumbriaga „25“. Praegu on mälestusmärgist säilinud vaid postament.



## KONTAKTINFO

### Daugavpils kindluse kultuuri- ja infokeskus

Nikolaja iela 5, Daugavpils, Latvija  
+371 654 24043  
www.facebook.com/Daugavpils.  
cietoksnis  
artjoms.mahlins@daugavpils.lv  
GPS: N 55,883900; O 26,495823

### Daugavpils maakonna turismiinfokeskus

Rigas iela 22A, Daugavpils, Latvija  
+371 654 22818  
www.visitdaugavpils.lv  
info@visitdaugavpils.lv  
GPS: 55.8708171, 26.5173634

### Turisti teejuhi väljaandja:

Daugavpils linnavalitsus

**Tekst:** Mg. hist. Artjoms Mahlins,  
Dr. hist. Henrihs Soms, Daugavpils  
kindluse dokumentatsioonikeskus  
(http://dcdc.lpi.du.lv)

**Tõlge eesti keelde:** Margus Konnula

**Konsultant:** Robert Treufeldt, MTÜ  
Castellum

**Fotomaterjalid:** Māris Grunskis,  
Artjoms Mahlins, Jevgēnijs  
Nikitins, Daugavpils Koduloo- ja  
Kunstimuuseum, Daugavpils  
kindluse kultuuri- ja infokeskus,  
Daugavpils maakonna

turismiinfokeskus, Mark Rothko  
kunstikeskuse fondid, T. Pumpuriņš  
isiklik arhiiv

**Kaart:** SIA „Karšu izdevniecība Jāņa  
sēta”

**Kujundus:** SIA „Norrskog”

**Trükiettevalmistus:** SIA „13.STĀVS”

**Trükikoda:** SIA „Latgales druka”

**Tiraaž:** 2000 eks (eesti keeles)

### TASUTA VÄLJAANNE

**Esikaanel:** Nikolai vārav. Foto:  
Jevgēnijs Nikitins

**Tagakaanel:** Vene kindluse  
ajalooline lipp. Foto: Māris Grunskis

Daugavpils 2014

## INFO PROJEKTI KOHTA

Brošüür on välja antud Euroopa  
naabrus- ja partnerlusinstrumendi  
Lāti, Leedu ja Valgevene piiriülese  
koostöö programmi 2007-2013  
**projekti „Kultuuri ja ajaloopärandi  
säilitamine ja edendamine  
Daugavpils ja Hrodna linnas” (DG  
HERITAGE, LLB-2-246) raames.**

**Projekti eesmärk:** aidata säilitada  
kultuuri- ja ajaloopärandit ja  
edendada turismi, tuginedes  
vastastikusele koostööle.

**Projekti peamine partner  
(subsiidiümi saaja):** Daugavpils  
linnavalitsus.

Selle publikatsiooni sisu eest on  
vastutav Daugavpils linnavalitsus  
ja seda ei või mingil moel  
kasutada Euroopa Liidu vaadete  
peegeldamiseks.

Euroopa Liidu moodustavad 28  
liikmesriiki, kes on otsustanud järk-  
järgult siduda oma kompetentsi,  
ressursse ja saatusi. Viiekümne  
aasta pikkuse laienemisperioodi  
ajal on nad ühisel jõul kujundanud  
stabiilsuse, demokraatia ja  
jätkusuutliku arengu tsooni,  
samaaegselt säilitades kultuurilist  
mitmekesisust, tolerantsi ja  
isikuvabadusi.

Euroopa Liit jagab meelsasti omi  
saavutusi ja väärtusi riikidele ja  
inimestele väljaspool EL piire.  
Euroopa naabrus- ja  
partnerlusinstrumendi Lāti, Leedu  
ja Valgevene piiriülese koostöö  
programm on Läänemere regiooni  
INTERREG IIIB Naabrusprogrammi  
IIIA lõunaprioriteedi jätk 2007-2013.  
Programmi üldine strateegiline  
eesmärk on edendada Lāti, Leedu  
ja Valgevene piiriregioonide

territoriaalset sidusust, kindlustada  
kõrgetasemelist keskkonnakaitset  
ning majanduslikku ja sotsiaalset  
heaolu, samas edendada  
kultuuridevahelist dialoogi ja  
kultuurilist mitmekesisust.

Programm hõlmab Latgale regiooni  
Lātis, Panevėžys, Utena, Vilniuse,  
Alytuse ja Kaunase piirkonda Leedus,  
ning Viciebski, Mahiloū, Minski  
ja Hrodna piirkonda Valgevenes.  
Programmi ühisjuhtimise  
asutusena tegutseb Leedu Vabariigi  
Välisministeerium.

Programmi ametlik kodulehekülg  
on: [www.enpi-cbc.eu](http://www.enpi-cbc.eu).



Seda projekti toetas Euroopa Liit  
This Project is funded by the European Union

